

ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА
ДОКТОРА МИСТЕЦТВОЗНАВСТВА, ПРОФЕСОРА
РОМАНЕНКОВІ ЮЛІЇ ВІКТОРІВНИ
НА ДИСЕРТАЦІЮ ФЕДОРОВОЇ ЄВГЕНІЇ ВОЛОДИМИРІВНИ
«ВИДОВИЩНА ЗАЧІСКА В СУЧАСНІЙ ІНДУСТРІЇ МОДИ:
ІСТОРІЯ, СПЕЦИФІКА, ДИЗАЙН-ТЕХНОЛОГІЇ», ПОДАНУ НА
ЗДОБУТТЯ НАУКОВОГО СТУПЕНЯ КАНДИДАТА
МИСТЕЦТВОЗНАВСТВА ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 17.00.07 «ДИЗАЙН»

Сучасне українське мистецтвознавство має багато векторів розвитку, але серед них чимало таких, що потребують укріплення, зміцнення та збагачення через брак сильних досліджень. Не дивлячись на те, що мистецтвознавча наука не стоїть на місці (доказом чого є численні дисертаційні роботи останніх років), є низка галузей, які не можуть похизуватися наявністю великої кількості ґрунтовних комплексних наукових розробок. До таких галузей можна віднести і дизайн. Це пояснюється тим, що неабияка доля дослідницьких праць у царині дизайну готується не фахівцями, що знаються як на теорії, так і на практиці, а теоретиками, які мають лише дотичне відношення до сфери дизайну, поверхово розуміючись тільки на обмеженому колі аспектів аналізованих проблем. Тому вичерпними такі дослідження вважати не можна. Водночас, і практика, що працює у дизайн-галузях, теоретичні штудії, наукові обґрунтування сформульованих постулатів їх досліджень нерідко даються доволі складно. То ж, знайти науковий продукт, грамотний щодо володіння автором науковим апаратом, методологією ведення наукового дослідження, і цінний практичним досвідом автора в галузі дизайну, тобто з глибинним розумінням проблеми, щастить не так часто. До робіт, які можуть скласти наукову цінність як з огляду на цікавий теоретичний доробок, так і з точки зору наявності практичного досвіду автора, можна віднести дослідження Євгенії Федорової «Видовищна зачіска в сучасній індустрії моди: історія, специфіка, дизайн-технології».

Дисертантка представила роботу, структурою, логікою побудови якої обумовлені наявність як історичного екскурсу у проблему, мало та фрагментарно висвітлену в сучасному мистецтвознавстві, так і теоретичних студій, а також посилань на авторські практичні розробки. Дизайн зачіски, як і дизайн аксесуарів, ювелірних виробів, є дуже специфічним полем для мистецтвознавчого аналізу. Створити у цій галузі гідний продукт, а потім ще й піддати його грамотному мистецтвознавчому аналізу, – завдання складне і вимагає комплексної, всебічної підготовки. До того ж, дизайн зачіски – заняття, яке потребує від особистості володіння ще однією властивістю, яка, на жаль, часто відсутня, і це впадає в око при сприйнятті робіт майстрів, – відчуття смаку. Саме ця здатність є необхідною для дизайнера зачіски, перукаря, щоб він став власне художником. Саме це дозволяє перетворити зачіску як на важливий елемент особистого стилю, так і на індикатор історичної доби, зробити її інструментом іміджетворення, запорукою вдалого індивідуального стайлінгу, культурно-мистецьким феноменом, перетворивши процес її народження з ремесла на мистецтво. Володарів усього комплексу необхідних для появи якісного арт-продукту в цій галузі якостей не так багато, тому кожна розробка цінна. Досліджень, присвячених сучасній зачісці як мистецькому феномену, сегменту дизайн-індустрії, до сьогодні не багато. Робота Євгенії Федорової висвітлює саме це явище – зачіску кінця XX – початку XXI ст., зокрема – видовищну, яка визначена як предмет дослідження, тоді як об'єктом виступає власне процес її формування. Співвідношення об'єкта та предмета знайдено грамотно, мета роботи (з'ясування витоків та виявлення особливостей дизайну видовищної зачіски в сучасних умовах) належить до досить ризикованих, бо йдеться про аналіз сучасних процесів, які ще не пройшли випробування часом, не мають усталених оцінок, і це завдання лягає на автора.

Перші два з чотирьох розділів дисертації демонструють передусім знання авторкою класичних методів ведення наукового пошуку. У першому

розділі («Видовища зачіска в сучасній індустрії моди як наукова проблема») поставлено нелегке завдання зафіксувати місце та значення феномену видовищної зачіски в науковому мистецтвознавчому полі. Попри існування певного стереотипу, дещо легковажне сприйняття цього явища, дисертантка робить усе, щоб довести значну роль видовищної зачіски як гідного, самостійного об'єкту уваги в мистецтвознавчій царині досліджень. Перш за все, слід відмітити великий масив літератури, яку вивчила авторка під час ведення свого наукового пошуку: праці з історії моди, теоретичних та іміджево-стилістичних питань дизайну, дизайн-проектування, технології створення зачіски, її соціологічних і психологічних аспектів, тощо. Джерельна база дисертації теж заслуговує на повагу своєю широтою діапазону. Цінним є те, що дисертантка відвела окрему увагу аудіовізуальним матеріалам, що містять інформацію про сучасні заходи, пов'язані з презентацією видовищної зачіски, а це свідчить про ґрунтовне вивчення цих джерел. Йдеться про відеозаписи численних конкурсів, подіумних показів, шоу, фешн-фестивалів, дані яких зібрала та скрупульозно дослідила, і головне – зробила чи не першу спробу їх систематизування Є. Федорова.

Другий розділ («Теоретико-методологічні засади дослідження, понятійно-термінологічний апарат») має основним завданням ознайомлення з комплексом засадничих термінів галузі перукарського мистецтва, в тому числі містить і тлумачення власне категорії «видовищна зачіска», наведені особливості саме цього типу зачіски, висвітлена роль технологічних аспектів, способів презентації. Дисертантка зауважує, що основною ідеєю, яка проходить «червоною ниткою» через усе дослідження, є «ідея щодо зачіски як історичного явища, що пройшло певний еволюційний шлях свого розвитку і становлення, що нині отримав нове втілення у системі новітньої індустрії моди» (с. 30). Подано визначення видовищної зачіски як окремої одиниці в історії моди, культури, мистецтва,

дизайну (с. 31), як актуального продукту перукарського мистецтва. Особливий акцент зроблено на уточненні технік та технології створення видовищної зачіски – вивченні форм, матеріалу, оздоблення, способів декорування (с. 31). Останній, четвертий, розділ містить і чимало аналізів саме технології створення зачісок, ілюстрованих конкретними прикладами. У другому розділі подано і класифікацію зачісок, з визначенням кожного типу, його особливостями, специфікою та наведенням феноменів, що ускладнюють чи навіть унеможливають тривалість його існування.

Якщо в другому розділі лише розпочато історичний екскурс у генезу та еволюцію видовищної зачіски, то третій розділ («Видовищна зачіска як історичне явище») цілком присвячений етапам існування, трансформації феномену, аспектам, що впливали на його темпи еволюції, визначали стилістичні ознаки, характеризували як один з культурних маркерів певної історичної доби. Розділ має два підрозділи, перший з яких у свою чергу теж поділений на три підпункти. Всі складові підрозділу 3.1 присвячені історії видовищної зачіски з давнини до XIX ст. включно. То ж, охоплений величезний масив часу, поданий не просто поверховий екскурс в історію зачіски, вирваної з загального контексту, а комплексний ґрунтовний аналіз явища, заснований на застосуванні інструментарію іконологічного методу. Цей матеріал, ретельно підібраний, систематизований і логічно викладений, має реальне теоретичне, практичне значення, може стати підґрунтям і для більш розширених навчально-методичних видань, скажімо, підручника чи посібника з історії перукарського мистецтва, яких досі обмаль у мистецьких вітчизняних ВИШах. Найпліднішим на результати пошуку є, мабуть, період XVII-XVIII ст., доба бароко та рококо, багата на вишукані, примхливі форми зачісок, прикрашених незвичними аксесуарами, величезною кількістю коштовностей. Саме цьому періоду в розділі і було приділено ретельнішу увагу. А сучасний період, межа XX та XXI ст., віддзеркалені в підрозділі 3.2,

де акцентовані нові тенденції видовищних зачісок, особливості їх моделювання з урахуванням інноваційних технологій.

Останній, четвертий розділ дослідження («Видовищна зачіска як продукт дизайну, імідж-технологій та індустрії моди») є, на мій погляд, найціннішим з точки зору наявності в ньому синтезу результатів теоретичних штудій та практичного досвіду автора. Продемонстровано системність наукового пошуку, наведено комплексний аналіз ролі видовищної зачіски в іміджблдингу сучасної особистості (підрозділ 4.1), висвітлено техніки та матеріали моделювання зачіски (підрозділ 4.2). Саме в цьому підрозділі дисертантка спирається і на аналіз власних інновацій, які впроваджені в перукарське мистецтво її зусиллями, що підтверджено двома патентами Державної служби інтелектуальної власності України: «Пристрій моделювання зачіски з рухомим елементом та «Спосіб моделювання зачіски з рухомим елементом» (від 2015 та 2016 рр.). Дуже цікавим та відмітним науковою новизною результатів дослідження видається підрозділ 4.3, присвячений подіумній презентації видовищної зачіски, де систематизовано дані про фестивалі, чемпіонати, конкурси, що проводилися впродовж останніх кількох десятиліть у різних країнах світу, де перукарське мистецтво виступало вагомою частиною індустрії моди. Висвітлено й український сегмент процесу, наведені вітчизняні події, частиною яких були покази видовищних зачісок, передусім – конкурсні.

Дисертація справляє загальне позитивне враження, на тлі якого можемо зробити окремі зауваження:

1. бібліографія дисертації є досить багатою, автор вивчила та проаналізувала багато наукових джерел як з історії моди загалом, так і зокрема з теорії та історії перукарського мистецтва, але деякі праці, які, безсумнівно, були б корисні в даному випадку та збагатили б бібліографічний список, все ж відсутні, як, наприклад: *A Century of Hairstyles*. P. Ch. Gibson, Hardcover, 2014, 120 p.; Филиппон Л. *Hair fashion*.

Мода и фантазия. М.: КоЛибри, 2014, 320 с.; Одинокова И., Черниченко Т. Технология парикмахерских работ. М.: Издательский центр «Академия», 2004, 176 с.; Гутыря Л. Парикмахерское мастерство. М.: Фолио, 2007, 480 с.; Кибалова Л., Гербенова О., Ламарова М. Иллюстрированная энциклопедия моды. Прага: Артия, 1987, 512 с.; Стамеров К. Нариси з історії костюмів. К.: Мистецтво, 2007, 432 с.; ін.; тоді як до списку увійшли деякі словникові видання чи підручники, активне звернення до яких є небажаним при написанні наукової роботи (позиції 5, 8-11, 19-21, 32-33, 52, ін.) чи праці, проблематика яких може вважатися лише дотичною до основного об'єкту уваги дисертації (позиції 1, 23, 36-37, ін.);

2. у розділі 3 подано цікавий матеріал про розвиток зачіски в різних історичних періодах, але деякі значні для аналізу зачіски як ознаки соціального статусу аспекти можна було б прописати розлогіше (наприклад, торкнутися ролі «локонів юності» у принців та принцес Давнього Єгипту, типів вузлів жіночих зачісок у Давній Греції, згадати про цікаві специфічні аксесуари на кшталт щіток для зняття пудри для перук, якими користувалися у XVIII ст. тощо); звісно, історичний екскурс є лише узагальненим, обсяг дисертації не дозволяє деталізувати, але в даному разі можна було поступитися наведенням деяких загальновідомих даних (наприклад, визначеннями мистецтва, дизайну, моди тощо) на користь більш фахової інформації;

3. у підрозділі 3.1.1 зустрічаються деякі історичні невідповідності: наприклад, зазначено, що в Англії у 80-і рр. з'явився стиль зачіски «Помпадур», що прийшов з Франції (с. 86), але мадам де Помпадур панувала при дворі Людовика XV значно пізніше, роки її життя – 1721-1764, а в 1580-і рр. у Франції ще правив Генріх III, вбитий у 1589 р.; у підпункті 3.1.2 зазначено, що з 1760 р. популярною стала зачіска «а-ла мадам дю Баррі» (с. 94), але згаданій дамі на той час було лише 14 років, вона ще не була одружена з графом дю Баррі, що відбулося тільки в 1768 р., тобто мала інше

ім'я, а до двору її було представлено тільки в 1769 р., то ж, законодавицею мод вона стала дещо пізніше; аналогічна неточність зустрічається в авторефераті: зазначено, що перукарів-художників готували в Парижі за часів Марії-Антуанетти з 1795 р. (с. 9), тоді як останню французьку королеву, яку люд називав «австріячкою», було страчено ще в 1793 р.

Зазначені зауваження не впливають на загальне позитивне враження від дисертації та не зменшують її значущості для сучасного мистецтвознавчого поля. Робота Є. Федорової є самостійним, ґрунтовним, комплексним науковим дослідженням, в якому синтезовані володіння автора мистецтвознавчим інструментарієм, новаторські прийоми ведення наукового пошуку, грамотно поєднані теоретична підготовка та практичний досвід. Зміст автореферату цілком відповідає основному тексту, результати наукових пошуків знайшли відображення в низці серйозних публікацій та пройшли апробацію на численних наукових заходах. Це дає підстави вважати, що дисертація відповідає всім необхідним вимогам, а її автор, Євгенія Федорова, заслуговує на присудження наукового звання кандидата мистецтвознавства зі спеціальності 17.00.07 («Дизайн»).

Доктор мистецтвознавства, професор,
професор КМАЕЦМ

Романенкова Ю.В.

Підпис Ю.В. Романенкової засвідчую
Начальник відділу кадрів КМАЕЦМ

Грушовська Л.М.